

PĂȘUNILE COMUNALE DIN SĂLAJ ÎN LEGEA DE REFORMĂ AGRARĂ DIN 1921

Marius Borzan *

Abstract: *This study relate some aspects of applying one of the most important interbelic reforms the agricultural one, that refers to allotment of the countryside who have forests and grassland. Solving countryside grassland problem has been imposed for the maintenance and development of the zootechnic segment, being the most important activity where the only occupation has been the animal growing. As in the case of the cultivable fields and grasslands ownership, there were distributed poor quality lands, lots of wilderness areas were improper for grasing, because they didn't had any access to them and they were situated far away from the villages. In Salaj although there were numerous countryside requests for gross ownerships or to completing for the existing ones, allotment has been done by transforming some vast forest surfaces into grassland according to art. 24 agricultural law.*

Keywords: forced allotment, committees, agricultural committee, allotment, agricultural law, allotment lots, owners, countryside, forests and grasslands, agricultural reform.

Chestiunea pășunilor comunale era prevăzută și în legea agrară din 1921, pentru Transilvania, la articolele 24-31, după cum fusese statuată și de Decretul-lege din 1919.

Conform prevederilor legii, terenul expropriat pentru înființarea și completarea pășunilor comunale era destinat a fi folosit de toți locuitorii din comună, proprietari de vite, fără a se ține seama dacă posedă sau nu pământ cultivabil.

Calculul după care se stabileau necesitățile de pășuni ale comunelor se făcea în funcție de numărul capilor de familie, socotindu-se pentru fiecare dintre ei până la 10 iugăre, la munte, 5, la deal, și 2, la șes. Pentru comunele montane, în care locuitorii se ocupau cu creșterea vitelor, se oferea posibilitatea de a se extinde până la 22 jugăre, iar în cele de deal, în aceleași condiții, până la 10, pentru fiecare cap de familie.

În Sălaj au existat foarte multe cereri de împrumut a comunelor cu pășuni comunale, însă, la fel ca în cazul loturilor de cultură sau de casă, alocarea de pășuni sătenilor a fost un proces nu lipsit de nedreptăți, eludări ale legii, săvârșite fie de comisiile însărcinate cu aplicarea acesteia, fie de marii proprietari, care făceau tot posibilul pentru a-și salva o cotă cât mai însemnată de la expropriere. Mărturii pentru această stare de fapt stau sutele de procese-verbale sau cereri

* Drd., Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, e-mail mariusborzan_2006@yahoo.com

înaintate de locuitorii satelor Comisiilor de ocol, Comisiei județene Sălaj, Comitetului Agrar, secția Transilvania, sau Ministerului Agriculturii, prin care solicitau să se intervină pentru a li se face dreptate.

În ansamblul său, rezolvarea chestiunii pășunilor comunale a depins de modul în care se expropriau terenurile destinate acestui scop și, într-o altă ordine, de permisiunea dată transformării pădurilor în pășuni, conform articolului 24, litera e, pentru regiunile în care suprafața era insuficientă. În condițiile în care, în multe cazuri, organele silvice refuzau transformarea pădurilor în pășuni, iar, determinate de aceste refuzuri, Comisiile de ocol, Comisia județeană, cât și Comitetul Agrar nu se puteau pronunța în favoarea comunelor, chestiunea pășunilor comunale a devenit în multe localități mai complicată decât până la intrarea în vigoare a legilor agrare¹.

La 22 februarie 1922, prin hotărârea Comisiei județene Sălaj, comuna Giumelciș obținea pentru pășune pădurea baronului Bánffy Endre, de 144 iugăre, aflată în hotarul localității, pe care, de altfel, o folosisse cu trei ani înainte în arendare forțată. Cu numai o zi în avans, antreprenorul forestier Goldglancz, din Oradea, începea tăierea pădurii menționate, acordată inițial ca pășune comunei respective. Conform legilor silvice în vigoare, sătenii aveau să constate că, după finalizarea lucrărilor, vor mai putea folosi, ca pășune, teritoriul acordat doar după o perioadă de 15 ani, ceea ce a stârnit o mare nemulțumire în rândul localnicilor, deoarece vitele le erau amenințate de foame, în urma privării de folosirea pășunii². În urma petiției însă s-a intervenit în interesul comunei, cerându-se exproprierea suprafeței respective pe seama comunei.

Noua stare creată de anumite interdicții la dreptul de pășunat, agravată de lipsa hotărârilor Comitetului Agrar, care amâna în fapt împroprietărirea sătenilor cu pășuni sau scutirea de expropriere a unor păduri, au constituit cauzele unor conflicte între anumite comune.

Locuitorii satului Moiad, care foloseau de foarte multă vreme în arendă pășunea din hotarul Sărmășagului, deoarece nu dețineau altă pășune, aveau să constate că, în anul 1921, s-au trecut comunei Hidig 50 jugăre din această suprafață. În aceste condiții localnicii solicitau, la 24 martie 1922, președintelui Comisiei județene, să le reîntregească pășunea la 202 jugăre, deoarece aveau foarte mare nevoie de ea, oferindu-se chiar să cumpere suprafața, la un preț maxim³.

Se poate observa, astfel, că exista o mare nevoie de pășuni a comunelor în această perioadă. La 3 aprilie 1922, locuitorii comunei Vașcapău (Poarta Sălajului) înaintau Comisiei județene, prin Comisia locală pentru reforma agrară, o cerere

¹ Viorel Toșa, *Aspecte privind aplicarea reformei agrare din 1921 în Sălaj*, „Acta Musei Porolissensis” (infra: A.M.P.), Zalău, XI, 1987, p. 349-363, p. 356.

² Arhivele Naționale Serviciul Județean Sălaj (infra: A.N.S.J.Sj), fond Tribunalul Sălaj, Comisia pentru reformă agrară (1919-1932), dosar nr. 84, f. 131, hotărârea Comisiei județene Sălaj, nr. 174/1920.

³ *Ibidem*, f. 145.

prin care să li se comunice din ce cauză era scutită de arendare moșia lui Biró Boldijar, deoarece, fără acest teren, ei „nu puteau exista”, hrănindu-și vitele pe această pășune. În încheiere, aceiași se întrebau cum se face că unii proprietari cu moșii mai mari nu au fost scutiți de arendare, iar latifundiarul local, posesor a peste de 300 jugăre, era complet scutit⁴.

Pentru a eluda arendarea unor suprafețe de pășune, unii proprietari solicitau un preț dublu față de anul anterior, cum a fost situația comunei Dumuslău. În 18 aprilie 1922, localnicii din comuna menționată se adresau Comisiei județene pentru a interveni la proprietarul Bethlen Edmund din Cluj, deoarece acesta le-a cerut un preț dublu față de anul anterior, pentru a le arenda pășunea de pădure folosită de mai mulți ani⁵.

Au fost posesori de moșii care, pentru a obține unele beneficii, au încercat să vândă anumite suprafețe de pășune care urmau să fie supuse exproprierii, ceea ce reprezenta o ilegalitate. Este cazul comunei Tusa, unde proprietarul, contele Bánffy, nu mai voia să cedeze comunei pășunea, în întindere de 100 jugăre, pe care de altfel localnicii o exploatau de mai multă vreme, decât dacă vor oferi prețul solicitat de el pentru cumpărarea locului. Numai că acel teren urma să fie supus exproprierii și, de drept, i se cuvenea comunei reclamante, aceasta nemaiaivând altă pășune⁶. Un exemplu similar, în care proprietarii au hotărât să înstrăineze o parte din acele locuri pe care credeau că le vor pierde prin legea agrară, este reprezentat de cazul contesei Bánffy Róza, care și-a vândut Băncii „Hungaria” din Budapesta⁷ toate terenurile situate sub Munții Rezului și ale cărei moșii se întindeau în 17 sate. Situații în care s-au comis ilegalități ori s-au încercat tertipuri au fost numeroase, și înșiruirea lor ar putea continua. În favoarea comunei Halmăjd din plasa Șimleu, Comisia de ocol a expropriat 1000 jugăre pășune, din proprietatea baronului Bánffy Adalbert, cu toate că acesta a vrut să-și salveze proprietatea prin toate mijloacele, încercând mituirea unui membru al Comisiei de ocol, căruia i-a promis 100000 lei și doi mânji la dorință, dar fără rezultat. Bucuria localnicilor a fost însă de scurtă durată, deoarece Direcția generală Cluj pentru reforma agrară a schimbat hotărârea Comisiei de ocol chiar înainte de a se pronunța Comisia județeană, dând ordin ca localnicii să se retragă de pe pășune. Printre alte motive s-a invocat faptul că locul respectiv constituia o rezervație pentru animalele sălbatice, iar pășunatul era interzis, deteriorându-se altfel pădurea. Motivele au fost considerate însă de către săteni neveridice, deoarece ei bănuiau că în spatele deciziei se aflau interesele fostului proprietar⁸. Decizia ministerială nr. 13428 din 18 noiembrie 1922 conținea prevederea conform căreia pădurile expropriate care au servit ca parcuri de vânătoare, împrejmuite sau nu, nu puteau fi date ca pășuni sau păduri comunale.

⁴ *Ibidem*, f. 151.

⁵ *Ibidem*, dosar nr. 85, f. 54.

⁶ *Ibidem*, f. 219.

⁷ „Gazeta de Duminică”, nr. 7, 17 februarie 1923.

⁸ *Ibidem*, nr. 15, din 15 aprilie 1923.

Destinația lor nu putea fi schimbată decât cu aprobarea prealabilă a ministrului agriculturii⁹.

La 24 iunie 1930, studentul Opreș Dumitru din Halmășd, în numele sătenilor din localitate, adresa o petiție Ministerului Agriculturii prin care solicita a se dispune Comisiei județene să aibă în vedere, cu ocazia defrișării pădurilor din județ, să fie completată pășunea comunală după contingentul de animale pe care îl avea. Comuna avea 330 fumuri, iar locuitorii trăiau de pe urma animalelor. În apropierea comunei, la 2 km, se găsea pădurea numită „Dumbravă”, parc de vânătoare donat prințului Carol, iar în acel an a început defrișarea ei. Sătenii solicitau trimiterea la fața locului a unui inspector care să constate starea de fapt¹⁰. Documentându-se asupra situației, la 24 iulie 1930, Consilieratul agricol informa Ministerul Agriculturii că sătenii de aici aveau pășune posesorală în suprafață de 90 jugăre și 1430 st.. Prin legea de reformă agrară au mai primit 50 jugăre pășune, în hotarul comunei Nușfalău, și 70 jugăre, în hotarul comunei Aleuș. Acestea au rezultat din transformarea unei suprafețe de pădure în pășune cu avizul Comitetului Agrar, dat prin hotărârea 301 din 24 iunie 1929, urmând a se face defrișarea. Se menționa că mai mult comuna nu putea primi, deoarece nu exista teren potrivit pentru pășune. Partea de pădure numită „Dumbravă”, din hotarul comunei Nușfalău, nu li se putea atribui, deoarece era scutită de expropriere în favoarea proprietarului Adalbert Bánffy, prin hotărârea Comitetului Agrar. Nu era pădurea statului și nu se știa dacă proprietarul ar fi donat pădurea regelui Carol, pentru parc de vânătoare, cum menționau petiționarii¹¹.

Sunt cazuri în care evenimentele au luat o întorsătură nedorită, ajungându-se chiar la incidente soldate cu victime. Dintr-un recurs înaintat Comisiei județene, aflăm că pentru comuna Drighiu a fost expropriată o suprafață de 45 iugăre pășune, intrată în folosința ei, teritoriu care se afla în hotarul comunei Nușfalău. Numai că sătenii localnici nu doreau să cedeze aria primită, cerând o revizuire la prim-pretorul plasei și evacuarea locuitorilor din Drighiu cu forța. Prim-pretorul, se pare, indus în eroare de aceștia, a dat ordin jandarmilor din Nușfalău să procedeze ca atare. S-a iscat un conflict în urma căruia un țăran a fost împușcat în picior, iar vinovați au fost declarați tot țăranii, câțiva dintre ei fiind chiar închiși și molestați crunt¹². Împroprietărirea cu pășune a comunei Drighiu nu era rezolvată nici în 1930. La 8 decembrie 1930, Consilieratul agricol Sălaj trimitea către Ministerul Agriculturii o adresă referitoare la cererea comunei Drighiu de a primi 200 jugăre pădure, care să fie transformate în pășune, din proprietatea lui Bánffy Ioan din comuna Nușfalău.

⁹ A.N.S.J.Sj., fond Tribunalul Sălaj, Comisia pentru aplicarea reformei agrare (1919-1932), dosar nr. 354/1923, f. 16. Decizia ministerială a fost comunicată de Direcția Generală Cluj prin adresa nr. 23280 din 28 noiembrie 1922, Comisiei județene.

¹⁰ Arhivele Naționale Istorice Centrale București (infra: A.N.I.C.B), fond Direcția funciară, dosar nr. 32/1930, f. 15.

¹¹ *Ibidem*, f. 14, hotărârea Comitetului Agrar nr. 908/1926.

¹² „Gazeta de Duminică”, nr. 22-23, din 8 iunie 1924.

Consilieratul menționa că, pentru a se înzestra comuna Drighiu cu pășune comună, a solicitat Comisiei de ocol Șimleu Silvaniei transformarea în pășune a suprafeței de 178 jug. pădure, expropriată de la Bánffy Adalbert, situată în hotarul comunei Drighiu, dar până în acel moment Comitetul Agrar nu și-a dat avizul¹³.

Astfel, se poate observa că modul în care s-a făcut împrăștierea unor comune cu pășuni avea la bază, nu de puține ori, încercarea de sustragere a proprietarului, pe seama căruia se făcea exproprierea, ceea ce genera o stare de nemulțumire în rândul țăranilor sau, mai grav, provoca chiar litigii între anumite comune. Un astfel de conflict s-a iscat între locuitorii satelor Horoatul Cehului și Domnin. Primii atacau hotărârile Comisiei județene, care le atribuia pășune comună de foarte slabă calitate, în locuri îndepărtate, necesitând trecerea prin hotarul celor din Domnin. Astfel s-au generat de ambele părți nemulțumiri și o stare conflictuală, „lipsită de orice simț rațional”¹⁴.

Divergențe privind proprietatea asupra pășunii s-au ivit și între locuitorii satelor Deleni și Bocșița, provocate nu atât de măsurile arbitrare, privind suprafețele atribuite, cât de locul distribuit, ceea ce făcea ca vitele celor din Bocșița să treacă pe sub streșinile caselor din Deleni¹⁵.

Unele comune, din lipsa terenurilor expropriabile în hotarul propriu, deci neexistând posibilitatea de a li se atribui pășuni, au solicitat și au primit, în limita disponibilităților, pășuni comunale în hotarele altor comune. În cel al comunei Ungurași (Românași), din moșia expropriată de la dr. Por Mihai, au primit pășune comunele Racăș 59 jugăre, Gălpăia 90, Bălan 136, Brusturi 40, Chechiș 40, Romita 30, Chendrea 30. Pentru ca localitățile amintite să poată ajunge oricând la cursul de apă în Valea Agrijului, li s-a stabilit o fâșie de acces. Comunei Gâlgău însă i s-a respins cererea de pășune¹⁶.

Ca și în cazul terenurilor cultivabile, și la împrăștierea cu pășuni s-au distribuit terenuri de slabă calitate, multe izlazuri erau improprii pentru pășunat, lipsite de căi de acces și situate la distanțe mari de sate. O situație de acest gen întâlnim în comuna Gâlgău, căreia i s-au atribuit 120 iugăre pășune răsfirate peste hotarele comunei în 10 locuri îndepărtate unele de altele, încât era absolut cu neputință trecerea de la un lot la altul. Toate acestea erau niște fragmente de pământ necultivabil, din care unele chiar improprii pentru pășunat¹⁷. Prin adresa Consilieratului agricol Sălaj din 7 octombrie 1927, trimisă Ministerului Agriculturii, Direcția Funciară, se afirma că prin hotărârea nr. 1114 din 15 decembrie 1923, Comisia județeană a expropriat pădurea, proprietatea lui Jósika Ioan, din hotarul

¹³ A.N.I.C.B., fond Direcția funciară, dosar nr. 32/1930, f. 20, adresa nr. 3528 din 8 decembrie 1930, trimisă de Consilieratul agricol Sălaj către Ministerul Agriculturii.

¹⁴ V. Toșa, *op. cit.*, p. 356.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ A.N.S.J Sj., fond Tribunalul Sălaj, Comisia pentru aplicarea reformei agrare (1919-1932), dosar nr. 89, f. 15.

¹⁷ *Ibidem*.

comunei Gâlgău, în suprafață de 234 jug., din care cetățenii reclamau o suprafață de 80 jug. pentru pășune. Forul județean a dispus ca, din suprafața expropriată, să se cedeze 80 jug. pădure pentru completarea pășunii comunale de la 120 jug. la 200, cu aprobarea Casei pădurilor București, pentru a defrișa cele 80 jug. și a le transforma în pășune comună. Comitetul Agrar însă nu pomenea nimic, în hotărârea cu nr. 635/1925, despre aprobarea acelei defrișări, probabil datorită faptului că lipsea avizul Serviciului silvic privind transformarea pădurii în pășune. Prin urmare, trebuiau îndeplinite toate formalitățile cerute de lege. În acest scop, Consilieratul agricol a cerut avizul Ocolului silvic Zalău, pe care urma să-l înainteze Comisiei județene, solicitând apoi aprobarea Comitetului Agrar, dacă acesta urma să fie de acord¹⁸. Printr-o adresă din 16 iunie 1927, Ministerul Agriculturii solicita Consilieratului agricol să ia măsurile necesare pentru aplicarea hotărârii Comitetului Agrar referitoare la solicitarea locuitorilor comunei Gâlgău¹⁹. În cererea înaintată Ministrului Agriculturii, se arăta că, prin hotărârea nr. 635 din 13 iulie 1925, Comitetul Agrar a aprobat decizia Comisiei județene, prin care s-a admis ca cele 80 jug. din pădurea expropriată să servească la completarea pășunii comunale. Din spusele sătenilor, pe acest teritoriu nu se afla pădure și, prin urmare, ei considerau că zona trebuia predată imediat pentru pășune. De asemenea, se menționa că, în mod fictiv, s-a consemnat în hotărâre că localitatea dispunea de 120 jug. pășune comună, aceasta fiind proprietatea foștilor urbariași. Prin urmare, semnatarii cereau ministrului să ia măsurile necesare și să ordone ca suprafața de 80 jug., despre care afirmau ei că era deja defrișată, să fie cedată locuitorilor comunei Gâlgău și, totodată, să dispună Consilieratului agricol și Direcției silvice Sighetu Marmăției să emită avizul silvic pentru completarea pășunii comunale, în baza art. 24 din legea agrară. În acest scop, ei s-au adresat anterior Comisiei de ocol și Regiunii silvice, dar fără rezultat²⁰. Printr-o procură, sătenii din Gâlgău l-au împuternicit pe avocatul Victor Muntean din comuna Gârbou să se ocupe de cauza lor²¹.

În Sălaj, cu toate că au existat cereri numeroase ale comunelor de înzestrare cu pășuni comunale sau de întregire a celor existente, împrumutarea sau extinderea s-au făcut, în cea mai mare parte, prin transformarea în pășune a unor întinse suprafețe de păduri, conform art. 24 din legea agrară. Amânarea avizării transformării pădurilor în pășune a împiedicat instanțele agrare să hotărască definitiv asupra împrumutării. Pe de altă parte, exproprierea și transformarea pășunilor urbariale în pășuni comunale au generat nemulțumirile localnicilor. Printr-o adresă a Prefecturii județului Sălaj din 1925, trimisă Ministerului

¹⁸ A.N.I.C.B., fond Direcția funciară, dosar nr. 59/1927, f. 5, adresa Consilieratului agricol Sălaj nr. 2928 din 7 octombrie 1927, trimisă Ministerului Agriculturii, Direcția Funciară.

¹⁹ *Ibidem*, f. 4, adresa Ministerului Agriculturii nr. 25112 din 16 iunie 1927 către Consilieratul agricol.

²⁰ *Ibidem*, cererea înaintată Ministrului Agriculturii a fost înregistrată la cabinetul ministrului sub nr. 3283 din 19 mai 1927.

²¹ *Ibidem*, f. 8.

Agriculturii, Direcția izlazurilor²², era înaintată cererea foștilor urbariașiți din comuna Sărmășag, nemulțumiți de faptul că, prin hotărârea de expropriere, Comisia județeană a transformat pășunea urbarială în suprafață de 200 jug. în pășune comună. Hotărârea nefiind contestată, ea a rămas definitivă. Prin urmare, Consilieratul agricol a luat măsuri ca această pășune să fie administrată ca oricare alta, în conformitate cu dispozițiile Direcției izlazurilor. Comisia județeană se pare că nu a ținut seama de dispozițiile legii, care menționa că se expropria doar partea ce depășea nevoile urbariaștilor sau compozesorilor, dispunând exproprierea întregii suprafețe. Ministerul Agriculturii, în adresa din 27 august 1925, trimisă ca răspuns prefectului județului, menționa că decizia fiind definitivă, iar pășunea fiind declarată prin hotărâre comună, ea urma să fie administrată și folosită ca toate celelalte. O adresă cu conținut similar, purtând aceeași dată, era trimisă de Minister Consilieratului agricol, menționând că toate pășunile devenite comunale, prin hotărâri definitive, se vor administra și folosi ca atare²³.

În 4 iulie 1928, Consilieratul agricol Sălaj cerea lămuriri Comitetului Agrar, secția Transilvania, în legătură cu hotărârile Comisiei județene de transformare a bunurilor urbariale în proprietăți comunale. Acest aspect trebuia lămurit, deoarece legea reformei agrare nu cuprindea nicio dispoziție privind transformarea bunurilor urbariale în comunale. Comisia județeană Sălaj, cu ocazia judecării apelurilor făcute împotriva hotărârilor primelor instanțe, în legătură cu moșiile din hotarul unei comune, consemna la sfârșitul actului: „toate pădurile și pășunile urbariale se transformă în păduri și pășuni comunale.” Această mențiune era cuprinsă în aproape toate hotărârile de expropriere, fără ca să fie vorba de ea în hotărârile primelor instanțe. Mai mult, urbariaștii nu au fost citați de Comisia județeană la dezbaterile apelului, astfel că ei nu aveau cunoștință de hotărârea emisă²⁴. În acest caz, Uniunea Camerelor de Agricultură, prin avizul din 18 mai 1933, referitor la raportul consilierului agricol Sălaj, care cerea lămuriri în legătură cu interpretarea unor hotărâri date de instanțele de fond, prin care se dispunea că „toate pădurile și pășunile urbariale să fie transformate în păduri și pășuni comunale”, având în vedere că aceste decizii erau definitive nefiind atacate, Consiliul de administrație al Uniunii Camerelor de Agricultură a hotărât ca acele dispoziții să fie îndeplinite așa cum au fost pronunțate²⁵. Așa au fost hotărârile date în cazul comunelor Păgaia, Mihaifalău și Sâncraiu²⁶.

²² *Ibidem*, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar nr. 4/1925-1937, f.1, adresa Prefecturii județului Sălaj nr. 8174/1925, trimisă Ministerului Agriculturii, Direcția izlazurilor

²³ *Ibidem*, adresa Ministerului Agriculturii nr. 23789 din 27 august 1925, trimisă prefectului județului și adresa nr. 23788, din 27 august, trimisă de Minister Consilieratului agricol.

²⁴ *Ibidem*, fond Comitetul Agrar, dosar nr. 5/1928, f. 3, adresa Consilieratului agricol Sălaj nr. 2230, din 4 iulie 1928, trimisă Comitetului Agrar, secția Transilvania.

²⁵ *Ibidem*, f. 6, avizul nr. 66 din 18 mai 1933, referitor la raportul 2230/1928 al consilierului agricol Sălaj, care cerea lămuriri în legătură cu interpretarea unor hotărâri date de instanțele de fond.

²⁶ *Ibidem*, f. 9, 10, hotărârea dată în cazul comunei Păgaia nr. 599, din 11 decembrie 1922, sau cele cu nr. 579, 591/1922, referitoare la comunele Mihaifalău și Sâncraiu.

Comitetul Agrar, secția Transilvania, în 13 octombrie 1927 a emis hotărârea²⁷ referitoare la cererea Comisiei județene Sălaj de constituire a pășunilor pentru comunele Iaz, Subcetate, Valea Târnei, Preoteasa, Valcăul Român, Lazuri, Valea Ungurului și Tusa. Instituția județeană, procedând la exproprierea pădurilor aparțineau societăților fuzionate Laroche&Darvas și Borodul Mare, prin hotărârea din 22 mai 1923²⁸, a scutit de expropriere 1805 jug. pădure, împreună cu solul societății menționate, declarând expropriată suprafața totală de 5202 jug. pădure, situată în hotarul comunelor Preoteasa, Subcetate și Tusa. Acestea au constituit proprietățile lui Bánffy Andrei, Adalbert și Ioan, fiind concesionate spre exploatare societăților menționate prin contractele încheiate la 10 februarie 1903, 31 ianuarie 1912 și 23 septembrie 1915. Prin hotărârea dată, Comisia județeană a declarat expropriat numai solul celor 5202 jug. pădure, recunoscând contractele de vânzare a materialului lemnos dintre proprietari și societățile respective și dispunând respectarea acestora, iar cumpărătorii putând să exploateze și să ridice materialul lemnos de pe cele 5202 jug. expropriate. Hotărârea emisă de Comisia județeană a rămas definitivă, nefiind revizuită de nimeni.

Comisia județeană a constatat că pășunile comunelor Iaz, Subcetate, Valea Târnei, Preoteasa, Valcăul Român, Lazuri, Valea Ungurului și Tusa nu se puteau completa cu terenuri de pășune propriu-zisă, din cauza lipsei acestora. Prin hotărârea din 30 august 1927²⁹, același organism a dispus ca suprafețele necesare să fie completate cu terenuri de pădure, atribuindu-li-se în acest scop o suprafață totală de 2520 jugăre din cele 5202 expropriate. Serviciul silvic a avizat transformarea acestor suprafețe în pășuni comunale. Potrivit art. 24 lit. e din lege, acolo unde interesul economic local o cerea, pentru înființarea sau completarea pășunilor comunale se puteau expropria, cu avizul Serviciului silvic și cu aprobarea Comitetului Agrar, și păduri dacă terenul era propriu pentru pășunat. Deoarece comunele menționate aveau absolută nevoie de pășuni, iar această necesitate nu putea fi satisfăcută din acele terenuri, completarea s-a făcut cu teren de pădure. În aceste condiții, Comitetul Agrar a aprobat favorabil cererea Comisiei județene pentru transformarea în pășune a suprafețelor de pădure, prevăzute în hotărârea din 30 august 1927³⁰. Pentru comunele respective, ariile de pășune s-au constituit din pădurile expropriate de la Bánffy Ioan, Andrei și Adalbert³¹.

Odată cu judecarea exproprierii au existat și cazuri în care propunerile instanțelor agrare de transformare a pădurilor în pășuni au fost respinse de către Direcția silvică sau de Comitetul Agrar, iar după desființarea acestuia, de către Consiliul de administrație al Uniunii Camerelor de Agricultură, pe motiv că terenul

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 2/1934, f. 89, hotărârea Comitetului Agrar, secția Transilvania nr. 943 din 13 octombrie 1927.

²⁸ *Ibidem*, hotărârea Comisiei județene nr. 1251, din 22 mai 1923.

²⁹ *Ibidem*, hotărârea Comisiei județene nr. 35, din 30 august 1927.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar nr. 45/1930-1931, f. 65.

nu era potrivit pentru pășune. Așa s-a întâmplat în cazul comunei Domnin. În 19 ianuarie 1927, Comitetului Agrar³² a respins cererea Comisiei județene Sălaj de a aviza favorabil transformarea suprafeței de 54 jug. pădure, expropriată de la Wessélyeni Palma, în pășune comună pentru localitatea Domnin. Serviciul silvic Zalău s-a opus, pe motivul că terenul respectiv nu era potrivit. Datorită faptului că, în conformitate cu art. 24 din lege, numai dacă pădurea expropriată putea servi pentru pășune se putea admite transformarea, or, din adresa Serviciului silvic Zalău nu reieșea acest lucru, Comitetul Agrar a respins cererea Comisiei județene³³. Un alt exemplu în acest sens îl reprezintă cererea comunei Stâna pentru completarea pășunii comunale din pădurea Druia, situată în hotarul comunei Moigrad. Prin adresa din 12 mai 1933, se aducea la cunoștința Ministerului Agriculturii, Direcția reformei agrare, că Uniunea Camerelor de Agricultură, prin avizul nr. 28 din 1933, și-a dat acordul pentru transformarea în pășune a suprafeței de 80 jug. pădure, pentru completarea pășunii comunei Stâna. Cu toate acestea, Serviciul agricol Sălaj informa la 6 iulie 1933, Ministerul Agriculturii, Direcția reformei agrare, că Inspectoratul Regimului silvic Cluj nu a aprobat transformarea în pășune a celor 80 jug. din pădurea Druia, situată în hotarul comunei Moigrad. În acest sens, Serviciul agricol solicita ministerului luarea măsurilor necesare pentru obținerea aprobărilor favorabile, ca astfel, să fie evitată tulburarea liniștii sătenilor acelei comune³⁴.

Într-un alt caz, Comitetul Agrar, secția Transilvania, a respins cererea primarului și a locuitorilor comunei Ortelec privind schimbarea destinației în pășune a suprafeței de 25 jug. pădure, pe motiv că avizul era cerut de persoane fără competență. Astfel, prin hotărârea luată în ședința din 13 ianuarie 1931, privind solicitarea celor interesați, prin care solicitau autorizarea de a schimba destinația în pășune a suprafeței de 25 jug. pădure, expropriată din proprietatea lui Czéll Laurențiu, pentru completarea pădurii comunale din comuna Ortelec, Comitetul Agrar menționa că, în conformitate cu art. 37, modificat, din Legea agrară, un asemenea aviz nu putea fi cerut decât de Minister, de Casa pădurilor sau de Direcția izlazurilor, după ce, în prealabil, s-a obținut avizul Ocolului silvic, favorabil schimbării destinației. Deoarece, în acest caz, avizul fusese cerut de persoane fără competență, cererea a fost respinsă ca inadmisibilă³⁵.

Un caz similar a fost cel al comunei Brebi. În decembrie 1922, delegații comunei Brebi au depus la Comitetul Agrar, secția Transilvania, o cerere prin care solicitau revizuirea hotărârii Comisiei de ocol pentru expropriere și împroprietărire Zalău, referitoare la exproprierea moșiei, proprietate a baronului Wessélyeni

³² *Ibidem*, fond Comitetul Agrar, dosar nr. 2/1934, f. 76, hotărârea Comitetului Agrar nr. 62.

³³ *Ibidem*, adresa Serviciului silvic Zalău nr. 239/1926.

³⁴ *Ibidem*, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar nr. 260/1933-1935, f. 11, adresa sătenilor din Stâna nr. 4120, din 12 mai 1933 trimisă Ministerului Agriculturii, Direcția reformei agrare, și adresa Serviciului agricol Sălaj nr. 2338, din 6 iulie 1933, trimisă Ministerului Agriculturii.

³⁵ *Ibidem*, dosar, nr. 333/1934, f. 19.

Ștefan. Petiționarii reclamau că pădurile limitrofe s-au scutit de la expropriere, în favoarea proprietarului. Se menționa că localitatea era situată între dealuri mari și neproductive, era lipsită de mijloace de existență, iar principala ocupație a sătenilor consta în exploatarea pădurilor și creșterea animalelor. Cei 307 capi de familie ai comunei se plângeau că erau expuși pieirii datorită foamei, împreună cu familiile și vitele lor, neavând nici uneltele trebuincioase pentru cultivarea dealurilor înconjurătoare. Comuna avea pășune puțină, la fel și fânează, care costau foarte mult. Din aceste considerente, solicitau să li se acorde pășune pentru vite oriunde vor putea găsi nutreț, fie și în pădure. Comisia de ocol pentru expropriere și împroprietărire Zalău, prin hotărârea³⁶ din 20 noiembrie 1922, a expropriat în folosul Statului mai multe suprafețe. Cererea de revizuire a delegaților comunei Brebi era adresată direct Comitetului Agrar, împotriva unei hotărâri a primei instanțe de fond. Hotărârea trebuia atacată prin apel făcut la Comisia județeană de expropriere, ceea ce nu s-a realizat. Pentru aceste motive, Comitetul Agrar a respins cererea de revizuire, prin hotărârea emisă în ședința din 13 martie 1925.³⁷

Atunci când cererile comunelor privind întregirea pășunilor comunale prin transformarea unor suprafețe de pădure în pășuni erau înaintate Comitetului Agrar de către cei care aveau competența necesară, iar dosarul era complet, conținând toate avizele necesare obținerii aprobării, Comitetul Agrar a avizat aceste transformări. Astfel de soluționări au fost numeroase. La 2 septembrie 1929, prin adresa nr. 305, Comisia județeană Sălaj reclama Comitetului Agrar aprobarea transformării în pășune a suprafeței de 234 jug. a pădurii „Pațoc”, comuna Băița. Comisia de ocol Cehu Silvaniei, prin hotărârea din 18 iulie 1928³⁸, a admis, sub rezerva aprobării Comitetului Agrar, transformarea în pășune comună a pădurii „Pațoc”, în suprafață de 234 jug., cuprinsă în parcela 1246 C.F. nr. 641, comuna Băița, expropriată de la Bánffy Nicolae, în baza avizului Ocolului silvic Zalău din 13 octombrie 1924, pentru a servi ca pășune comunelor Odești și Săliște. Prin art. 24 lit. e din Legea agrară, se prevedea că acolo unde interesul economic al populației o cerea, se puteau expropria și păduri, dar numai cu avizul Serviciului silvic și cu aprobarea Comitetului Agrar, dacă terenul era propriu pentru pășunat. În acest caz, din constatările făcute de Comisia de ocol Cehu Silvaniei, cât și în urma avizului favorabil dat de Ocolul silvic Zalău, rezulta că erau îndeplinite dispozițiile cerute de lege, pentru transformarea pădurii în pășune comună. În aceste condiții, Comitetul Agrar a aprobat

³⁶ *Ibidem*, fond Comitetul Agrar, dosar nr. 2/1934, f. 17, hotărârea Comisiei de ocol pentru expropriere și împroprietărire Zalău nr. XXXI/1/20 noiembrie 1922 prin care a expropriat din cartea funciară nr. 1, top 344, 5 jug. 931 st arabil, top 404, 1453 st arabil, top 1245, 13 jug. 1466 st. arabil, top 1248, 77 jug. pășune și 493 jug. pădure din porțiunea numită „Sibiu”, pentru completarea pășunii urbariale, 171 jug. pădure comună, după numărul celor 307 de reclamanți, socotindu-se câte 2 jug. 800 st. de fiecare cap de familie, iar restul moșiei a lăsat-o proprietarului.

³⁷ *Ibidem*, cererea delegaților comunei Brebi nr. 3440/8, înaintată Comitetului Agrar, secția Transilvania; hotărârea Comitetului Agrar nr. 241 emisă în ședința din 13 martie 1925.

³⁸ *Ibidem*, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar nr. 333/1934, f. 50, hotărârea Comisiei de ocol Cehu Silvaniei nr. 173, din 18 iulie 1928.

transformarea în pășune a suprafeței de 234 jug. pădure, prin hotărârea emisă în ședința din 20 octombrie 1930³⁹.

Au existat și cazuri în care, ulterior exproprierii, s-a încercat schimbarea amplasamentului acordat inițial, pe motiv că suprafața destinată la început drept pășune era situată pe un teren impropriu transformării. Prin hotărârea din 30 august 1922⁴⁰, Comisia de ocol Zalău a expropriat, printre altele, suprafața de 250 jug. pădure tânără din proprietatea Status-ului romano-catolic din Cluj, ca pășune împădurită pentru comuna Bogdana. Această hotărâre a fost confirmată de Comisia județeană, prin actul emis la 24 octombrie 1922⁴¹. Prin decizia din 27 iunie 1928⁴², Comitetul Agrar a dat aprobare pentru transformarea în pășune, în baza articolului 24 lit. e din Legea agrară, a suprafeței de 156 jug. conform avizului silvic emis. Cu ocazia împrumutării comunei Bogdana se constată, din procesul-verbal al Comisiei de ocol Zalău din 12 iunie 1929, că suprafața aprobată a fi transformată în pășune a fost schimbată cu o altă suprafață de pădure, în întindere echivalentă, pe motivul că porțiunea, destinată la început drept pășune, era situată pe un teren impropriu transformării. Ocolul silvic a întocmit un studiu de transformare pentru suprafața de 156 jug. conform noului amplasament⁴³. Comitetul Agrar, secția Transilvania, prin adresa 1496/1930 informa autoritățile agrare județene că, prin avizul nr. 2 din 13 februarie 1930, a respins schimbul cerut ca inadmisibil⁴⁴. Ministerul Agriculturii, prin Direcția reformei agrare, trimitea adresa 26554 din aprilie 1930, prin care anunța Consilieratul agricol Sălaj că hotărârea de expropriere trebuia executată așa cum a fost redată inițial⁴⁵.

În condițiile în care pășunile lipseau sau nu erau suficiente, iar pășunatul în pădurile statului a fost restrâns, în unele locuri țăranii au început să se revolte în fața reprezentanților instituțiilor agrare județene, cu ocazia venirii lor pe teren pentru rezolvarea diferitelor probleme legate de exproprierea moșiilor și împrumutarea comunelor. În acest sens, prin adresa nr. 1779 din 6 iunie 1930, trimisă Ministerului Agriculturii, consilierul agricol al județului Sălaj informa că pe data de 3 iunie 1930, împreună cu membrii Comisiei de ocol Cehu Silvaniei, s-a deplasat în comuna Gârdani, unde au încercat să-i lămurească pe săteni despre pășunatul în păduri. Astfel au dorit să răspundă cererii lor prin care, pe lângă pășunea comunală primită, ei mai solicitau dreptul de a pășuna într-o pădure tânără, în suprafață de 50 jugăre. Stând de vorbă cu sătenii, consilierul agricol le-a explicat că pășunatul în păduri nu mai era permis, lucru pe care se părea că l-au înțeles. După vreo jumătate de ceas, când reprezentanții oficiali au dorit să plece din

³⁹ *Ibidem*, hotărârea Comitetului Agrar nr. 330, emisă în ședința din 20 octombrie 1930.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar nr. 45/1930-1931, f. 216, hotărârea Comisiei de ocol Zalău nr. VII/ 30 august 1922.

⁴¹ *Ibidem*, hotărârea Comisiei județene nr. 741 din 24 octombrie 1922.

⁴² *Ibidem*, hotărârea Comitetului Agrar nr. 319 din 27 iunie 1928.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 217.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 211.

comună, un sătean s-a așezat în fața automobilului, spunând că „nimeni nu pleacă din comună, până nu li se dă tot ce cer”. La auzul acestor vorbe mulțimea i s-a alăturat strigând în cor același lucru. În această situație, consilierul agricol s-a adresat mulțimii și i-a întrebat ce doleanță are. I s-a răspuns că reclamă dreptul de pășunat în pădurea, parte expropriată, parte scutită de expropriere. După ce le-a vorbit timp de o jumătate de oră, căutând a-i convinge că pășunatul în pădure nu depinde de Consilierat și Comisie și că, în același timp, acesta este interzis în pădure, mulțimea a devenit tot mai furioasă, strigând în continuare că nimeni nu părăsește comuna. Dacă au văzut că nu este chip a scăpa din această situație, cei prezenți au fost de acord cu cererile sătenilor, redactându-se un proces verbal în dublu exemplar⁴⁶. Numai așa au putut pleca cei în cauză din mijlocul mulțimii furioase, deși rezolvarea acestor aspecte nu ținea de ei, ci de Direcția silvică.

Prin împrăștierea țăranilor pe pământurile statului sau pe cele posesorale, s-a creat impresia, uneori îndreptățită, că instanțele agrare doreau scutirea de expropriere a pământului moșieresc, în consonanță cu clasa politică. La 9 iunie 1929, cetățenii comunei Creaca trimiteau Ministerului Agriculturii o petiție⁴⁷ în care deplâneau faptul că, prin Legea de reformă agrară, nu au primit pășune și nu aveau unde să pască „o vacuță sau o capră”. Cereau Ministerului să inițieze o anchetă prin care să scoată la iveală nedreptățile comise de cei însărcinați cu aplicarea legii agrare și să li se dea pășune, deoarece până atunci nimeni nu le-a făcut dreptate, pe motiv că „nu erau de aceeași credință politică”. Prin raportul din 5 iulie 1931⁴⁸, referitor la petiția celor menționați, Consilieratul agricol Sălaj raporta Ministerului Agriculturii că, în urma împrăștiării definitive, în comuna Creaca nu a rămas disponibilă decât suprafața de 210 st. Se mai putea conta pe 800 st., arie rezervată prin dispozitivul de parcelare pentru construirea edificiului notariatului. Cumpărându-se însă clădire pentru notariat, acea întindere putea fi utilizată în alt scop⁴⁹.

Ca și în cazul terenurilor cultivabile, la împrăștierea comunelor cu pășune, s-au distribuit terenuri de slabă calitate. Multe pășuni erau pământuri improprietăți în acest scop, lipsite de căi de acces, ori situate la distanțe mari de sate. Cetățenii comunei Chendrea, prin petiția din 9 aprilie 1929⁵⁰, înregistrată la cabinetul ministrului Agriculturii, solicitau întregirea suprafeței de pășune din terenul expropriat de la baronul Jójica Ion, deoarece parcela pe care o dețineau nu era suficientă pentru întreținerea celor 300 de vite, 900 oi și 100 porci. Pe de altă parte, două părți din pășunea comună deținută erau nefolositoare. Comuna mai avea 30 jug. pășune, expropriată din moșia lui Por Mihai din Unguraș. Prin urmare,

⁴⁶ *Ibidem*, f. 43.

⁴⁷ *Ibidem*, dosar nr. 121/1931-1937, f. 36, petiția cetățenilor comunei Creaca, trimisă Ministerului Agriculturii, înregistrată la cabinetul ministrului sub nr. 5289/22 iulie 1929.

⁴⁸ *Ibidem*, raportul Consilieratul agricol Sălaj nr. 2920, din 5 iulie 1931.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 43, petiția cetățenilor comunei Chendrea nr. 1630 din 9 aprilie 1929.

se solicita Ministerului a interveni pentru ca sătenii să mai primească pășune și pădure din terenul zis „Ogrăzele și Ciuc”, din hotarul comunei Chendrea, expropriat de la baronul Jojica Ion⁵¹. În raportul Consilieratului agricol Sălaj⁵² din 21 iulie 1931, înaintat Ministerului, referitor la cererea locuitorilor comunei Chendrea, se menționa că întreaga arie expropriată sus amintitului, din care: arabil 30 jug. 1520 st., fânaș 6 jug. 1394 st., pădure 167 jug. 1110 st., s-a repartizat prin dispozitivul de parcelare comunei Chendrea. Pe lângă aceste suprafețe, localitatea a mai primit 30 jug. din hotarul comunei Unguraș. Mai mult nu s-a putut oferi. Exproprierea fiind definitivă, nu se mai putea proceda la una nouă⁵³.

Pășune insuficientă și de slabă calitate a primit și colonia Rădulescu, constituită în hotarul comunei Ghirolt. Prin adresa⁵⁴ înaintată Consilieratului agricol Sălaj, coloniștii aduceau la cunoștință că pășunea, în suprafață de 70 jug., primită prin Legea agrară, era insuficientă pentru numărul de vite și de slabă calitate, deoarece era situată la mare altitudine, iar în vremuri secetoase, iarba nu creștea. De asemenea, numărul vitelor era prea mare pentru acea suprafață, urmarea fiind că, după o lună de pășunat, animalele rămâneau fără mâncare, coloniștii fiind nevoiți să le hrănească seara și dimineața pe iesle. Aceasta făcea ca „puținul câștig ce îl aveau în alte părți să-l predea pentru furaj, ceea ce putea duce la ruinarea întregii colonii”. Prin urmare, coloniștii cereau să li se mai acorde 70 jug., pășune din hotarul comunei Vezend. Consilieratul agricol Sălaj, prin adresa⁵⁵ din 4 august 1931, aducea acest aspect în atenția Ministerului Agriculturii, menționând că în colonie erau stabilite 35 de familii pentru care, atunci când le-a fost dată pășunea, s-au calculat 2 jug. de familie, nefiind de unde să primească mai mult. Dar cum vitele din colonie s-au înmulțit, abia mai puteau pășuna câte o lună și jumătate, mai ales că pășunea era de slabă calitate⁵⁶.

Așa cum reiese din corespondența Ministerului Agriculturii cu Consilieratul agricol al județului Sălaj, la sfârșitul anilor '20 foarte multe comune înaintau cereri Ministerului Agriculturii pentru întregirea pășunilor comunale, fără să existe însă teren disponibil. Locuitorii comunei Chilioara se adresau Ministrului Agriculturii, printr-o petiție înregistrată la cabinetul ministrului în 21 decembrie 1929, în care printre altele, solicitau întregirea suprafeței de pășune comună din moșiile grofilor Degenfeld Sándor și Czéll Laurențiu. Comuna deținea 245 jug. pășune de calitate inferioară, pentru un efectiv de 500 animale⁵⁷. Referitor la această

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*, raportul Consilieratului agricol Sălaj nr. 2850 din 21 iulie 1931.

⁵³ *Ibidem*, f. 42.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 75, 76, adresa coloniștilor nr. 2025/1931, înaintată Consilieratului agricol Sălaj.

⁵⁵ *Ibidem*, adresa Consilieratului agricol Sălaj nr. 3030 din 4 august 1931, trimisă Ministerului Agriculturii.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*, fond Direcția funciară, dosar nr. 36/1930, f. 67, petiția locuitorilor comunei Chilioara, prin care se adresau Ministrului Agriculturii, a fost înregistrată la cabinetul ministrului sub nr. 13532 din 21 decembrie 1929.

problemă, la 2 iunie 1930, Consilieratul agricol Sălaj aducea la cunoștința Direcției Funciare faptul că cetățenilor din Chilioara nu li se puteau ceda mai mult de 245 jug., deoarece nu exista teren expropriabil. În localitate au fost expropriate 62 jug., din care 45 pășune, iar interesele sătenilor au fost satisfăcute din terenul expropriat în hotarul comunelor Hodod și Archid, însă, la acel moment, nici în acele comune nu mai exista teren disponibil⁵⁸.

Unele nemulțumiri ale sătenilor și subiecte de petiții înaintate Ministerului Agriculturii au fost determinate de faptul că multe comune au avut în folosință provizorie suprafețele destinate ca pășune comunală, dar odată cu împrăștierea definitivă, au apărut modificări. A fost cazul comunelor Săsig și Gârdani. La 20 noiembrie 1930, Consilieratul agricol Sălaj aducea clarificări Ministerului Agriculturii, referitor la solicitarea sătenilor din comuna Sălsig, datată 29 septembrie 1930⁵⁹, menționând că în hotarul localității, în anul 1929, a fost expropriată suprafața de 215 jug. pășune, care s-a folosit în felul următor: în anul 1929, comuna Sălsig 107 jug. și comuna Gârdani 108 jug. Pe lângă cele 108 jug., comunei Gârdani i s-a mai acordat de comun acord cu Ocolul silvic, suprafața de 50 jug. pădure. În anul 1930, în urma defalcării terenului expropriat în arealul comunei Sălsig, au rezultat doar 181 jug., deci cu un minus de 34 jug., pe care le-a folosit în anul 1930 numai comuna Gârdani, deoarece atunci nu i s-au mai putut oferi cele 50 jug. pădure pentru pășunat. În anul 1929, comuna Sălsig a folosit ca pășune comunală suprafața de 107 jug. din terenul expropriat în hotarul propriu și 80 jug. primite în mod definitiv din hotarul comunei Mânău, în total deci suprafața de 187 jug. În afară de aceasta, mai exista în comuna Sălsig pășune urbană în suprafața de 210 jug. În anul 1930, situația nu mai putea fi menținută, deoarece și comuna Gârdani cerea pășune. După ce organele județene s-au deplasat la fața locului, împreună cu reprezentanții ambelor comune s-a stabilit ca, în anul 1930, pășunea să fie folosită astfel: comuna Sălsig 80 jug. primite în mod definitiv din hotarul comunei Mânău și 216 jug. pășune urbană, iar comuna Gârdani 181 jug. pășune, expropriată în hotarul comunei Sălsig. Această măsură s-a luat ținându-se cont de numărul de vite din fiecare localitate⁶⁰.

În raportul din 11 iunie 1930, al Consilieratului agricol Sălaj către Minister, se specifica că pășunea comunei Sălsig se putea extinde numai dacă se desființa lotul demonstrativ din comuna Mânău, în suprafața de 57 de jug., situat în vecinătatea celor 80 jug. pășune primite de comuna Sălsig⁶¹. Ca răspuns la această solicitare, aprobată și de prefectul județului, fiind vorba de o comună fruntașă care avea mare

⁵⁸ *Ibidem*, f. 66, adresa nr. 1695, din 2.VI.1930, trimisă de Consilieratul agricol Sălaj Direcției Funciare.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 163, adresa Consilieratului agricol Sălaj nr. 3358, din 20 noiembrie 1930, prin care se raporta Ministerului Agriculturii, referitor la cererea sătenilor din comuna Sălsig nr. 34669, din 29 septembrie 1930.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 162.

⁶¹ *Ibidem*, f. 164, raportul nr. 1819 din 11 iunie 1930, al Consilieratului agricol Sălaj către Minister.

nevoie de pășune⁶², Direcția agriculturii, prin adresa 242548/1930, menționa că nu aprobă desființarea lotului demonstrativ din comuna Mânău și, astfel, solicitarea comunei Sălsig privind mărirea suprafeței de pășune nu a putut fi satisfăcută. Totuși, se mai întrezărea o soluție, dacă se făcea împrăștierea definitivă la un complex de comune apropiate, care să primească reciproc arii din hotarele învecinate. Se credea că dacă se proceda la împrăștierea definitivă în același timp la complexul de comune Chelnița, Șilimeghiu, Tohat, Sălsig și Gârdani, putea fi satisfăcută și comuna Sălsig cu o suprafață de 50-60 jug. pășune. Împrăștierea definitivă se putea valida însă cel mai devreme în vara anului 1931, deoarece măsurătorile, în raport cu celelalte, nu erau executate în localitatea Tohat⁶³.

Legat de stadiul aplicării reformei agrare în județul Sălaj, așa cum reiese dintr-o notă cu nr. 3056 din august 1928, trimisă de consilierul agricol județean Sălaj, prin intermediul lui Leontin Drăgan, funcționar la Camera agricolă, consilierului agronom Emil Negruțiu de la Oradea, este expusă următoarea situație a împrăștiării comunelor cu păduri și pășuni⁶⁴:

Numărul comunelor pe naționalități	Pășuni		Păduri	
	Jug.	St.	Jug.	St.
67, populație maghiară	14089	692	-	-
52, populație maghiară	-	-	10940	-
189, populație românească	30210	-	-	-
170, populație românească			30210	-

Acolo unde principala ocupație a locuitorilor unei comune era creșterea vitelor, pentru a acoperi necesarul de pășune, sătenii au fost nevoiți să cedeze din terenurile lor. În aceste cazuri, instituțiile însărcinate cu aplicarea legii agrare și-au dat tot concursul pentru a găsi soluții favorabile și a rezolva necesarul de pășune pentru aceste comune. Astfel, prin adresa Serviciului agricol al județului Sălaj, nr. 407 din 6 februarie 1933, trimisă Ministerul Agriculturii, Direcția aplicării reformei agrare, era înaintată cererea comunei Pățălușa, înregistrată la regiunea agricolă Șimleu Silvaniei sub nr. 825/1932, prin care se solicita întregirea pășunii comunale cu terenul disponibil expropriat de la romano-catolici, din hotarul comunei Sălacea. După satisfacerea tuturor cererilor de împrăștiere în comuna Sălacea, a rămas un teren în suprafață de 124 jug. de pășune, de calitate inferioară, care se învecina cu hotarul comunei Pățălușa. În încheiere, Serviciul agricol solicita să se rezolve favorabil cererea respectivă⁶⁵.

⁶² *Ibidem*, f. 165.

⁶³ *Ibidem*, f. 166.

⁶⁴ A.N.S.J.Sj, fond Camera Agricolă a județului Sălaj, dosar nr. 21/1928, f. 46.

⁶⁵ A.N.I.C.B, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar, nr. 260/1933-1935, f. 4.

Astfel, prin adresa 72555, din 31 martie 1933, trimisă Serviciului agricol, Ministerul Agriculturii, prin Direcția reformei agrare a aprobat ca suprafața de 124 jug. să fie cedată ca pășune comunei Pățălușa⁶⁶, cu atât mai mult, cu cât localitatea primise prin reforma agrară doar 25 jug.⁶⁷, ceea ce nu era suficient, cetățenii fiind nevoiți să cedeze din terenurile lor pentru pășunea comună, având în vedere că principala lor ocupație era creșterea vitelor.

O solicitare similară adresa Ministerului și comuna Jurtelecul Șimleului la 27 martie 1933. Se reclama împrăștierea comunei cu cel puțin 200 jug. pășune și 200 jug. pădure din moșia statului din comuna Măieriște ori din alte moșii învecinate. Sătenii motivau că nu aveau deloc pășune sătească, nici pentru vite, nici pentru oi sau porci⁶⁸. Și această cerere a fost rezolvată favorabil, comuna fiind împrăștiată cu 75 jug. pășune din moșia statului⁶⁹.

În 1931, Ministerul Agriculturii a dispus, prin decizia nr. 113726/1931⁷⁰, să nu se mai atribuie pășuni comunale la împrăștierea individuală, tocmai pentru a putea fi rezolvate solicitările comunelor de împrăștiere cu pășune. Din această necesitate a înzestrării s-au născut și legile speciale, elaborate de național-țărâniști, de împrăștiere și completare a pășunilor comunale, din 11 aprilie 1929, publicate în „Monitorul Oficial” nr. 79, și care aveau aplicabilitate numai în Vechiul Regat, dar și legea din 28 aprilie 1933, apărută în „Monitorul Oficial” nr. 97. În baza acestora, Ministerul Agriculturii și Domeniilor a facilitat încheierea a numeroase tranzacții de către țărani cu moșierii sau cu statul, pentru a-și completa pășunile prin cumpărare de terenuri destinate acestui scop⁷¹. Din adresa Consilieratului agricol Sălaj nr. 3418, din 24 septembrie 1929, către Ministerul Agriculturii, aflăm că, prin reforma agrară, satul Bodia, aparținător comunei Buciumi, a fost împrăștiat cu 88 jug. pășune, iar localnicii solicitau aprobarea transformării în pășune a unei suprafețe de 92 jug. pădure, cumpărată de ei⁷². Acest aspect intra în atribuția Casei pădurilor. Suprafața de 92 jugăre pădure, aparținătoare urmașilor lui Weisz Iosif din Agrij, se găsea în zona Meseș și era înscrisă în Cartea funciară a comunei Agrij, C.F. 1793 nr. top 746/5, iar până la acel moment, din verificările Consilieratului agricol, contractul de vânzare nu era întăbulat, din unele informații primite la Consilierat părănd că proprietarul încă negocia cu petiționarii⁷³. Din petiția locuitorilor satului Bodia, înregistrată la Consilieratul agricol sub nr. 4404 din 12.IX.1929, reieșea că această pădure era în cea mai mare parte exploatată⁷⁴.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 1.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 5.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 6.

⁶⁹ *Ibidem*, dosar nr. 515/1937, f. 3, adresa nr. 9098 din 27 martie 1933, trimisă de sătenii comunei Jurtelecul Șimleului, Ministerului Agriculturii.

⁷⁰ Dumitru Șandru, *Reforma agrară*, București, Edit. Academiei Române, 1975, p. 200.

⁷¹ *Ibidem*, p. 177.

⁷² A.N.I.C.B., fond Direcția funciară, dosar nr. 32/1930, f. 3.

⁷³ *Ibidem*, f. 2.

⁷⁴ *Ibidem*, f. 4.

În Sălaj, de prevederile legii din 28 aprilie 1933, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 97, nu au beneficiat decât trei comune. Ministerul Agriculturii, Direcția reformei agrare, prin ordinul nr. 117907/1937, solicita Serviciul agricol Sălaj să trimită situația suprafețelor de teren ce s-au constituit ca pășuni comunale în județ între 15 noiembrie 1933 și momentul prezent. Serviciul agricol Sălaj, prin adresa 1568/ 25 mai 1937, răspundea ordinului Ministerului nr. 117907/1937. Din tabelul înaintat, constatăm că astfel de suprafețe s-au constituit în doar trei comune:

- Halmășd, 600 jug., din moșia lui Bánffy Adalbert;
- Giurtelec, 75 jug., de la statul român;
- Someș Guruslău, 35 jug., de la statul român.

Cererea comunei Halmășd de a primi pășune era mai veche. Prin adresa nr. 2349 din 24 iulie 1930, Consilieratul agricol raporta Ministerului Agriculturii că această comună avea pășune compozesorală în suprafață de 90 jug. și 1430 st. În afară de aceasta, ea a mai primit prin reforma agrară 50 jug. de pășune în hotarul comunei Nușfalău, și 70 jug. în cel al comunei Aleuș, transformate din pădure în urma aprobării Comitetului Agrar, prin hotărârea nr. 301 din 24 iunie 1929, urmând să fie făcută defrișarea. Comuna nu putea primi mai multă pășune, deoarece nu exista teren potrivit pentru așa ceva. Cetățenii solicitau partea de pădure numită „Dumbrava”, din hotarul comunei Nușfalău. Conform Consilieratului agricol, această suprafață nu o puteau dobândi, deoarece era scutită de expropriere, în favoarea proprietarului Bánffy Adalbert, prin hotărârea Comitetului Agrar nr. 908/1926. Ea nu era pădurea statului, iar Consilieratul agricol nu avea cunoștință de faptul că proprietarul ar fi donat pădurea ca parc de vânătoare pentru regele Carol, așa cum menționau sătenii în cererea lor⁷⁵.

Pe lângă cele trei comune care au beneficiat de prevederile legii din 28 aprilie 1933, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 97, Ministerul Agriculturii a mai aprobat în unele cazuri solicitarea unor comune de întregire a pășunii comunale, prin transformarea unor suprafețe de pădure în pășune. Astfel, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Direcția aplicării reformei agrare, expropriere și împrumutări, prin adresa nr. 96 din 8 ianuarie 1935, înștiința Serviciul agricol Sălaj că Uniunea Camerelor de Agricultură, prin avizul nr. 107/1934, a aprobat cererea comunei Mirșid privind transformarea suprafeței de 158 jug. pădure, în pășune comună⁷⁶. În alte cazuri, astfel de cereri au fost respinse. A fost cazul comunei Marca, căreia Consiliul de administrație al Uniunii Camerelor de Agricultură, prin avizul nr. 67/1934, i-a respins cererea privind întregirea suprafeței pășunii locale⁷⁷.

Ministerul Agriculturii a aprobat, atunci când condițiile permiteau, schimbarea terenurilor situate la distanțe mari, cu parcele ale statului mai apropiate

⁷⁵ *Ibidem*, f. 14.

⁷⁶ *Ibidem*, fond Reforma agrară 1921 Sălaj, dosar nr. 320/1934, f. 16.

⁷⁷ *Ibidem*, f. 3.

de comune. El a încercat totodată să determine și pe marii proprietari a accepta cedări similare.

Printr-o adresă din 30 mai 1933, locuitorii comunei Oarța de Sus se plâneau Ministerului Agriculturii, Direcția aplicării reformei agrare, de faptul că pășunea comună, acordată prin Legea de reformă agrară din 1921, nu le era suficientă pentru întreținerea celor 700 de vite. Cu toate că prin lege li s-a fixat suprafața de 400 jug., nu au primit până atunci decât 137 jug.⁷⁸. Pe 16 mai 1934, Cornel Sima, directorul prefecturii Sălaj, Traian Jarca, medic veterinar primar, ing. Gheorghe Răducu, șeful Ocolului silvic Cehu Silvaniei, Ioan V. Rădulescu, directorul Serviciului agricol al județului Sălaj, Tămășan Onuț, primarul comunei Oarța de Sus, deplasându-se în comună, au analizat cele solicitate prin adresa trimisă de Direcția reformei agrare, Serviciului agricol Sălaj prin ordinul nr. 155353 din 19 iulie 1933. S-a constatat că, într-adevăr, suprafața de pășune pe care comuna o avea nu era suficientă pentru întreținerea contingentului de vite; mai era necesară o suprafață de 483 jug., socotindu-se 1 jug. la o vită mare. După cercetările făcute, Comisia prezentă la fața locului a constatat că solicitarea sătenilor era justă și singura ei posibilitate de rezolvare consta în împrăștierea comunei din rezerva de stat, din comuna Băița, cu suprafața de 263 jug. pădure, pentru a fi transformată în pășune, urmând ca ulterior să se facă schimb cu firma „Beltiug”⁷⁹. Casa autonomă a pădurilor statului, prin adresa 27001 din 17 octombrie 1934, informa Ministerul că cele reclamate de locuitorii comunei Oarța și propunerea Serviciului agricol Sălaj nu puteau fi rezolvate favorabil, deoarece pădurea statului Băița era situată la 20 km și locuitorii nu o puteau utiliza. Un alt motiv pentru care propunerii nu i se putea da soluție favorabilă era faptul că cedarea aceluia izlaz prin cumpărare se făcea pentru ca, ulterior, comuna să procedeze la un schimb cu firma „Beltiug”, care avea în proprietatea sa pădurea cu același nume, situată în arealul geografic al comunei Oarța, însă, în acele condiții, lipsea propunerea de schimb a societății sus amintite⁸⁰.

Propunere pentru a se accepta schimbul de pășune între comune a adresat Ministerului Agriculturii, Direcția reformei agrare, și comuna Asuajul de Sus. Prin adresa administrației locale, se solicita Ministerului să aprobe un schimb de pășune cu comuna Mânău, pentru a se ajunge mai ușor la teren⁸¹.

Unele pășuni comunale înființate pe suprafețe de păduri, avizate a fi transformate în pășuni prin hotărâri definitive, n-au putut fi folosite ani în șir de către sătenii, beneficiari ai lor de drept, întrucât proprietarii au amânat exploatarea materialului lemnos, deși prin hotărârile instanțelor agrare se stabilea, în mod frecvent, termenul de predare. Prin adresa nr. 904/1933, primăria comunei Asuajul de Jos aducea la cunoștința Ministerului Agriculturii, Direcția reformei agrare,

⁷⁸ *Ibidem*, f. 22.

⁷⁹ *Ibidem*, f. 19.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 17.

⁸¹ *Ibidem*, dosar nr. 260/1933-1935, f. 33.

faptul că odată cu exproprierea moșiei Biró Bornemissza Elemér, comuna a fost împrăștiată cu 160 jug. și 757 st. de pădure pentru izlaz comunal. Numai că acolo a rămas tot pădure până la acea dată, deși comuna a intervenit în diverse rânduri la forurile competente pentru exploatarea materialului lemnos, ca localnicii să poată folosi pășunea, dar fără rezultat. În acest sens, solicita Ministerului avizarea favorabilă a transformării acelei păduri în pășune. Prin adresa 205971 din 28 septembrie 1934, Ministerul solicita Serviciului agricol Sălaj să înainteze Uniunii Camerelor de Agricultură, pentru avizare, dosarul complet referitor la cererea comunei Asuajul de Jos⁸².

Prin Legea pădurilor destinate apărării naționale, publicată în „Monitorul Oficial” nr. 88 din 13 aprilie 1935, se interzicea defrișarea pădurilor destinate acestui scop și acordarea lor comunelor drept pășune. Primăria comunei Băița, prin adresa nr. 698 din 30 august 1936, solicita Ministerului Agriculturii, Direcția aplicării reformei agrare, să-i fie acordată din rezerva de stat, drept completare la pășunea comunală, suprafața de 200 jug. pădure din locul numit Dealul lung⁸³. Direcția reformei agrare a răspuns, prin adresa nr. 52301 din 11 septembrie 1937, că cererea nu se putea aproba, deoarece rezerva de stat solicitată era declarată pădure de protecție în baza legii pentru apărarea națională⁸⁴.

Aplicarea reformei agrare în privința acordării de pășuni comunale, nu era pe deplin finalizată nici la sfârșitul anului 1939, când mai existau în județ cereri nesatisfăcute pe deplin. Consiliul local al comunei Mineu, în ședința din 28 august 1936, a hotărât a se interveni la prefectul județului, pentru ca localitatea să fie împrăștiată cu 200 jug. pădure și 200 jug. pășune⁸⁵. Prin adresa nr. 463 din 15 februarie 1937, Serviciului agricol Sălaj comunica Ministerului că această comună a fost împrăștiată provizoriu cu suprafața de 124 jug. și 400 st. pășune. Cu toate acestea, se mai solicita Judecătoriei Cehu Silvaniei să i se mai cedeze pășune în hotarul comunei Hodod, cererea neputând fi satisfăcută din lipsă de teren⁸⁶.

Un alt exemplu în acest sens îl găsim în cazul comunei Oarța de Sus care, pe 9 august 1939, înainte o cerere Direcției Geniului Rural București, prin care solicita împrăștierea cu 400 iugăre de pășune din proprietatea fermei Beltiung, deoarece, cu ocazia împrăștiării definitive, comunei i s-au acordat doar 137 iugăre, ceea ce era insuficient pentru satisfacerea intereselor locale⁸⁷.

Cu toate că majoritatea comunelor au fost înzestrate cu pășuni, iar pe de altă parte, datorită faptului că pentru multe comune nu s-au găsit soluții pentru completarea necesarului de pășune, din cauza lipsei terenului, problema pășunilor

⁸² *Ibidem*, f. 22.

⁸³ *Ibidem*, dosar nr. 461/1936-1937, f. 224.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 222.

⁸⁵ *Ibidem*, dosar nr. 461/1936-1937, f. 173.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 172.

⁸⁷ *Ibidem*, dosar nr. 584/1939, f. 13, f. 15, f. 16.

comunale rămânea deschisă în multe comune. În general, Comisiile de anchetă și instanțele reformei agrare au recunoscut dreptul comunelor la suprafețe întinse de pășune, dar prin hotărârile de împrăștiere le-au acordat de cele mai multe ori întinderi mult mai mici. Au fost localități, precum Săliște, care nu au fost împrăștiate nici cu pășuni, nici cu fânaș, ceea ce i-a determinat pe mulți săteni să-și vândă vitele⁸⁸.

⁸⁸ V. Toșa, *op. cit.*, p. 356.